

የቆራሄ ጀግና አፈወርቅ ወልደ ሰማያት የፋሺስት ኢጣሊያን ጦር የመከተ

ከዓለማዊው አበበ ሸንቁጥ
(የቀድሞ አምባሳደር)

ቤኒቶ ሙሶሊኒ ሐሙስ ማታ በ12 ሰዓት ላይ መስከረም 22 ቀን 1928 ዓ.ም. ከጽሕፈት ቤቱ ሰገነት ብቅ ብሎ በመቆም ንግግሩን ለመስማት ይጠባበቅ ለነበረው ለመላው የጣሊያን ሕዝብ “ኢትዮጵያን ለ40 ዓመታት ታገስናት እንግዲህም በቃ” ብሎ ረጅም የድንፋት ንግግር ሲያደርግ የሕዝቡ ደስታ እጅግ በጋለ መልኩ ይስተጋባ ነበር።ይህም በተንቀሳቃሽ የፊልም ምስል በዓለም ዙሪያ ታይቷል። ለአገራቸው ተቆርቁዋሪ የሆኑ ኢትዮጵያውያን በቁጭጥትና በንዴት ይመለከቱታል።

የሙሶሊኒ ንግግር ከመሰማቱ ሰባት ሰዓት ቀደም ብሎ መስከረም 21 ቀን 1928 ዓ.ም. እኩለ ቀን ሲሆን ፋሺስቱ ጄ.ደ. ቦኖ ከመረብ ወንዝ 50 ኪሎ ሜትር ራቅ ብሎ ለወረራ ሲዘጋጅ ነበር። ከንጋቱ 11 ሰዓት ሲሆን፡ 268000 የጦር ወታደር፡7000 መኮንኖች፡150 ታንኮች፡150 አዳኝና ቦምብ ጣይ አውሮፕላኖች፡700 ልዩ ልዩ መድፎች፡6000 ከባድና ቀላል መትረፊዎች፡6000 የጭነት ከብቶች፡2300 ተሽከርካሪዎች ይዞ በመንቀሳቀስ ከጧቱ 3 ሰዓት ተኩል ሲሆን መረብን ተሻግሮ ወደ ኢትዮጵያ ዘለቀ። መረብን ሲሻገር የኢትዮጵያ ጦር በሚወስደው የመከላከልና የማጥቃት እርምጃ ችግር ይፈጥርብኛል ብሎ የነበረው የጠላት ጦር ስጋቱ እውን ሳይሆን ያለአንዳች ተቃውሞ ሰተት በሎ ወደ ኢትዮጵያ ግዛት ገባ።

ጣሊያኖች በወረሩበት ዋዜማ መስከረም 21 ቀን ቀዳማዊ ሀይለ ሥላሴ የእንጦጦ ማርያምን አንግሰው በማግስቱ መስከረም 22 ቀን 1928 ዓ.ም. የክተት አዋጅ ተነቦ ነጋሪት ተጎስሞ ነበር።

ጣሊያኖች በኢትዮጵያ ላይ የዘመቱበት ሰበብ በብዙ መላምቶች ሊታጀብ ቢችልም ዋናውና ትልቁ ምክንያት ግን በዘመናዊ የዓለም ታሪክ ጥቁር ሕዝብ አንድን የአውሮፓ ሀይል አዋርዶ ያባረረውን ታሪክ ለማደስ የተጠነሰሰ እንደነበር መገመትና ማመን አያዳግትም።

ጣሊያኖች ለጦርነት 40 ዓመት ሲዘጋጁ ኢትዮጵያ ለጦርነት ዝግጅት ያደረገችው 3 ዓመት ከጦርነቱ መፈንዳት በፊት እንደነበር የታሪክ ተመራማሪዎች ይመሰክራሉ ። ራስ ሙሉጌታ በወቅቱ የኢትዮጵያ የጦር ሚኒስትር የነበሩት በታህሣስ ወር 1927(ዲሴምበር ወር 1934) ኢትዮጵያ የነበራት አንድ ሚሊዮን በአብዛኛው ዘመን ያለፈባቸው ጠብመንጃዎችና ወደ

150 ሚሊዮን የሚጠጋ ጥይቶች እንደነበር መግለጻቸው ይታወቃል። የጦርነቱ ጊዜ እየተቃረበ በሄደበት ወቅት የኢትዮጵያ መንግሥት ዘመናዊ መሣሪያዎችን ለመገዛዛት በነፍስ ወከፍ አንዳንድ ብር ሕዝቡ እንዲያዋጣ የመንግስት ሠራተኛ ከደመወዙ ሃያ በመቶ እንዲያዋጡ በማድረግ የተገኘውን ያህል ተሰብስቦ እንዲሁም የአገሪቱ ሀብት ከቻለው ሁሉ ተጠራቅሞ ግዢው ሲፈፀም ጣሊያኖችን አስግቷቸው ነበር። አንዳንድ ዘመናዊ መሣሪያዎችም ከቼኮስሎቫኪያ ከቤጀምና ከጀርመን በጂቡቲ በኩል አዲስ አበባ ሲደርሱ ንጉሠ ነገሥቱ እራሳቸው ባቡር ጣቢያ በመሄድ የመጣውን በጉጉት ይመለከቱ ነበር። አንዳንድ ክፍያቸው ተፈፅሞ የነበረ መሣሪያዎች ወደ ኢትዮጵያ ሊገቡ በጭነት ላይ እያሉ “ሊግ ኦፍ ኔሽንስ” የዘመኑ የዓለም መንግሥታት ማህበር በኢትዮጵያና በጣሊያን ላይ የጦር መሣሪያን ግዢን ስላገደ ለኢትዮጵያ የሚገቡት መሣሪያዎች ሁሉ ጂቡቲ ሲደርሱ ወደ ኢትዮጵያ እንዳይገቡ የፈረንሳይ መንግስት አግዶት ነበር። ጣሊያን ግን ቀደም ሲል ካስገባችውና በምታመርታቸው መሣሪያዎች ጦሯን በማስታጠቅ እገዳው አልጎዳትም ነበር።

በዘመናዊ የጦር ስልት ይከላከላሉ ተብሎ ተስፋ የተጣለባቸው በሆለታ ገነት ጦር ትምህርት ቤት ገብተው የሰለጠኑ ጥቂት ሠልጣኞች ነበሩ። ግርማዊ ቀዳማዊ ሀይለ ሥላሴ በተገኙበት መጋቢት 7 ቀን 1927 ዓ ም በዘመናዊ መሣሪያ ታዋቀው በጃንሜዳ ሰልፍ ያሳዩት 3000 የሚሆኑ መኮንኖችና ወታደሮች ነበሩ። ስለሆነም ለ 40 ዓመታት በጦር ሀይል ተዘጋጅቶ ለመጣ ሠራዊት የሚከላከል ሃይል አለመዘጋጀቱ አል አይባልም።

መስከረም 23 ቀን 1928 ዓም (እ.አ.አ. ኦክቶበር 3 ቀን 1935 ዓ. ም. መሆኑ ነው) ጣሊያኖች የሰሜን ኢትዮጵያን ወሰን ጥሰው ሲገቡ ኢትዮጵያ ለጦርነት ዝግጁ እንዳልነበረች አመልካቹ አንድም የመከላከያ ሀይል በአካባቢው ዘርግታ የመከላከል ተግባር አለመፈፀሟ ነው ። ጣሊያን በኤርትራም ሆነ በጣሊያን ሱማሌላንድ በኩል የምታደርገው መሰናዶ እየታወቀ በመረብ በኩል ከኢትዮጵያ በኩል አንዳችም ማስፈራሪያ ሳይደርስባት ጣሊያን ወታደረቿን ሰተት አድርጋ ማስገባቷ ሁሉንም አስገርሟል።

በኦጋዴን በኩል ጣሊያኖች የቀየሱት እቅድ የሚላን ፕላን የተሰኘ ነበር። እቅዱ በሦስት የተከፈለ እንደነበር ይታወቃል። እነሱም ምዕራብ መሃልና ምሥራቅ የተሰኙ ነበር።

1. የምዕራብ ጦር ግምባር የኢትዮጵያ ጠረፍ ከተማ የሆኑትን ዶሎንና አካባቢዋን ለመያዝ ነበር። የዚህ ጦር አዛዥ ኮሎኔል ሚሼሊ ይባል ነበር። የሚሼሊ ጦር አክቶብር 4 ቀን 1935 (ጥቅምት 11 ቀን 1928 ዓ.ም.) በቀኑ 11 ሰዓት ላይ ጦርነት ከፍቶ ወዲያውኑ ጣሊያኖች አካባቢውን በቁጥጥራቸው ሥር አዋሉት።

ይህ ጦርነት ሲከፈት ግራዝማች መኩሪያ ተሰማ የተባሉት የጠረፍ ጥበቃው አዛዥ በጀግንነት ተዋግተው ብዙ ቦታ ቆስለው እጅን ለጠላት አልሰጥም ብለው በጨካኙ የጠላት ጦር ተሰውተዋል። አካባቢውም በጣሊያኖች ቁጥጥር ሥር እንደዋለ የግራዝማች መኩሪያን ጀግንነት ጠላትም ስለተገነዘበ በክብር እንዲቀበሩ አድርጉዋል።

2. ሁለተኛው ዕቅድ በመሃል ግንባር ተሰልፎ የሚጠባበቀውን ጦር በማሰማራት የዋቢ ሸበሌን ሜዳማ መሬት ለመያዝ ነበር። ይህም በጄኔራል ፍሩሽ የሚመራው ጦር ነበር። የጣሊያኑ ጦር በጦር አውሮፕላኖች እይተረዳ በአክቶብር 18 ቀን 1935 ዓ.ም. (ጥቅምት 15 ቀን 1928 ዓ.ም. ቀላፎን ሺላቦን ለመያዝ ቻለ። በኢትዮጵያ በኩል የጠረፉ ጦር አዛዥ የነበሩት ግራዝማች በላቸው የተባሉ ጀግና እጃቸውን ሳይሰጡ በጀግንነት ተዋግተው በጨካኙ የጠላት ጦር ተሰውተዋል።

3. በምሥራቅ በኩል የተሰማራው የጣሊያን ጦር የሚመራው በኮሎኔል ማሊቲ ነበር። በኢትዮጵያ በኩል ቆራሄንና አካባቢውን በአስተዳዳሪነትና በጠረፈ ጠባቂነት የተመደቡት ግራዝማች አፈወርቅ ወልደ ሰማያት ነበሩ።

በአጋደን የሠፈሩ የኢትዮጵያ ጠረፍ ጠባቂ ወታደሮች የጣሊያን ጦር ጥሶ ሲገባ በአስቸኳይ እርዳታ የሚያገኙበት ዕድል አልነበራቸውም። እዚያው በእጃቸው በሚገኘው ሀይል ተጠቅመው መከላከል ነበረባቸው ጄ ፍሩሽ (G. L. Frusci) በመጽሐፋቸው እንደገለጡት ፡፡ በየጣሊያው የሠፈሩት የኢትዮጵያ የጠረፍ ጠባቂዎች ቁጥር እጅግ በጣም አነስተኛ ነበር። ምንም እንኳን ቁጥራቸው አነስተኛ ቢሆንም በላያቸውም ላይ የሚወርደው የጥይትና የቦምብ ናዳ አስደንጋጭ ቢሆንም በወረራውና በሃይሉ ሳይደናገጡ በጣሊያኖችን ከፍተኛ የሀይል መጠን ያልጠበቁት ዓይነት ቢሆንም ወረራውን በሀይልና በወኔ ተቋቁመውታል።

አፈወርቅ ወልደ ሰማያት ከመምህር ወልደሰማያት በ1898 ዓ ም አቃቂ በሰቃ በተባለ ሥፍራ ተወለዱ። የአማርኛ ትምህርታቸውን እንዳጠናቀቁ ምስለኔ ከዚያም የጂጂጋ አውራጃ ዲሬክተር ሆነው ሠርተዋል። አቶ አፈወርቅ ገና በጎልማሳ እድሜያቸው ክብርት ወይዘሮ ተዋበች ካሴን አግብተው አምስት ልጆችን ወልደው ነበር ሦስቱ በልጅነት እድሜያቸው ከዚህ ዓለም በሞት ሲለዩ ሻለቃ ጌታቸው አፈወርቅ የክብር ዘበኛ ሠራዊት መኮንን በመሆን

አገራቸውን በቅንነት አገልግለው በጡረታ ላይ እንዳሉ በደረሰባቸው ሕመም ምክንያት ከዚህ ዓለም ተለይተዋል። ትንሹ ልጃቸው አቶ ሀይሉ አፈወርቅ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርና በተለያዩ አገሮች በዲፕሎማትነት አገራቸውን አገልግለው በጡረታ ላይ እንዳሉ በደረሰባቸው ሕመም ምክንያት በአገር ቤትም ሆነ በውጭ አገር ህክምና ሲደረግላቸው ቆይተው መጋቢት 8 ቀን 2001 ዓ.ም. በተወለዱ በ78 ዓመታቸው ከዚህ ዓለም በሞት ተለይተዋል።

አቶ አፈወርቅ ከወልወል ጦርነት በኋላ በቆራሄና በገርለጎቤ ከአንድ ዓመት በላይ መሸገው የጠላትን ሰርጎ ገቦች በብቃት በመከላከላቸው ወደ አዲስ አበባ ተጠርተው የግራዝማችነት ሹመት የተሰጣቸው ቆፍጣና የኢትዮጵያ የቁርጥ ቀን ልጅ ነበሩ።

በቆራሄ የግራዝማች አፈወርቅ ምሽግ ዘመናዊ ነው ባይባልም የአይን ምሥክሮች እንዳረጋገጡት ያለምንም ርህራሄ ከላይ ከአውሮፕላን ለሚዘንበው ቦምብ በቂ መከላከያ ነበር። በየምሽት ወደ 1500 የሚሆኑ ወታደሮች ይሸሸጉ እንደነበር በታሪክ ተዘግቧል።

ግራዝማች አፈወርቅ በቆራሄ አስተዳዳሪና የጦር አዝመች ብቻ አልነበሩም የጦር ሜዳው ግምባር ቀደም ተዋጊም እንደነበሩም አስመስክረዋል። የጠላት አውሮፕላን ከሩቅ ቦታ ሆኖ ቦምብ ቢወረውር የአውሮፕላን መከላከያ ይዘው ከሩቁ ሆነው ብቸኛዎን ኦርሊኮን (Oerloikon) የሚተከሱ እሳቸው ብቻ የሚተከሱት በመሆናቸው እራሳቸውን ለአደጋ አጋልጠው ጠላትን የተፋለሙ ጀግና ነበሩ። በአካባቢውም የአውሮፕላን ማውረጃ መሣሪያ ይኸው አንድ ኦርሊኮን ብቻ ነበር።

ጥቅምት 6 ቀን 1928 ዓ.ም. የጠላት አውሮፕላን ቦምብ እንደዝናብ ሲያወርድባቸው አፈወርቅ ኦርሊኮን በመተኮስ አውሮፕላኖቹን ሲያባርሩ እንደነበር እንግሊዛዊው ጋዜጠኛ ስቲር(G. L. STEER) የተባለው የምሥክር ቃሉን ሰጥቷል። የግራዝማች አፈወርቅ የመከላከል አቅም ጣሊያኖችን ስላስገረማቸው የጣሊያን ፀሐፊዎች ግራዝማች አፈወርቅ 60 የሚጠጉ ፀረ ታንክና መትረፍሶች ነበራቸው ብለው ቢጽፉም እውነታው ከላይ የተጠቀሱት የዓይን ምሥክር ጋዜጠኛ እንደገለጡት ከአንድ ኦርሊኮንና ከአራት ሌሎች ዘመናዊ መሣሪያዎች በስተቀር ሌሎቹ መሣሪያዎቻቸው ግን ዘመን ያለፈባቸው እንደነበረሩ ተገልጧል።

የጣሊያን ጦር መሪዎች በግራዝማቹ ላይ እና በአካባቢው ያዘመቱት ግን ስድስት ባታሊዮን ጦር:150 ተሽከርካሪዎች: 9 ታንኮች: 20 ብረት ለበስ መኪናዎች እንደነበሩ ተዘግቧል።

ይህን የተከማቸና የዳበረ የጣሊያን ሀይል መኖሩን አፈወርቅ ቀደም ብለው በስለላ ከደረሱበት በኋላ ተጨማሪ ጦር ከዘመናዊ የጦር መሣሪያ ጋር እንዲላክላቸው ጠይቀው ልዩነት ሊያመጣ የሚችል ባይሆንም 600 የሚሆኑ ተጨማሪ ወታደሮች ተልኮላቸዋል። የተላኩት ሀይል ቀድሞ ከነበረው ሀይል ጋር ተዳምሮም ጣሊያን ያሠለፈውን ጦር ሊመክት የሚችል አልነበረም።

ጥቅምት 23ቀን 1928 ዓ.ም. ሀያ የሆኑ የጠላት አውሮፕላኖች በምባቸውን ማዘነብ ጀመሩ። እነዚህን አውሮፕላኖች ከአካባቢው ለማባረር አፈወርቅ የወሰደባቸው ጊዜ 30 ደቂቃ ብቻ ነበረ ሲል ስትር ምስክርነቱን ሠጥቷል። ይህ ሁሉ ሲሆን አፈወርቅ በወታደሮቻቸው መሀል እየተዘዋወሩ የወታደሩን መንፈስ የሚያነቃቃ ንግግር ያደርጉ ነበር “አብረን እንድበላን አብረን እንሞታለን እንጂ እኔን ጥለህ የት ትሄዳለህ ? በሠላሙ ቀን ከወደድከኝ በዚች ቀውጢ ቀን ብቻይን ጥለህ የት ትሄዳለህ ብቻይን ጥለኸኝ እንደማትሄድ አውቃለሁ። እንደምትወዱኝ እወዳችኋለሁ። በሠላሙ ጊዜ ጭብጦና በሶ ተካፍለን በልተን አሁን እንዴት ይርበናል። ስንቁን አካፍይ እንዳበላሁህ የመከራየይም ተካፋይ ሁነኝ። አፈወርቅ እጁን ለጠላት አይሰጥም አንተ የአፈወርቅ ነህና የተቀደሰ እጅህን ላልተቀደሰ ጠላት እጅህን አትሰጥም” እያሉ የተለመደ ንግግራቸውን ለወታደሮቻቸው ያሰሙ ነበር።

ጥቅምት 23 ቀን በአንድ በተጣለ በምድ አፈወርቅ ቅልጥማቸውንና ቁርጫምጭማቸው ላይ ክፉኛ ቆሰሉ። አፈወርቅ መንፈስ ጠንካራና የማይበገር ፅናት ስለነበራቸው ከዓላማቸው የማይንቀሳቀሱ ነበሩ። ስለሆነም ይህን ከባድ የሆነ የመቁሰል አደጋ ደርሶባቸው ለመታከም ወደ ደጋሀቡር በመሄድ በቀይ መስቀል የሕክምና ማዕከል እርዳታ ባገኙ ነበር ። እሳቸው ይህን ቢያደርጉ ጠራቸው የመበተን አደጋ ይደርስበታል ብለው በመስጋት ነበር “ይህን ምሽግ ጥለን አንሄድም መቀበሪያችን ይሆናል እንጂ” በማለት የሠራዊታቸውን መንፈስ ያነቃቁም ያደፋፍሩም ነበር።

ጥቅምት 24 ቀን 1928 ዓ.ም. በግራዝማች አፈወርቅ የጦር ሠፈርና በአካባቢው የአውሮፕላኑ ድብደባው በተጠናከር መልኩ ቀጥሎ ዋለ። በጣሊያን አውሮፕላን በተጣለ በምብ የደረሰባቸው ከባድ የመቁሰል አደጋ እንደልባቸው እንዳይንቀሳቀሱ ገደባቸው። ሆኖም ጎበዙ ጀግና ቁስላቸውን ጠጋግነው ወታደሮቻቸውን ከማበረታታና የአውሮፕላኑን ጥቃት ከመከላከል አልቦዘኑም ነበር።

የግራዝማች አፈወርቅን ምሽግ ለመያዝ ከአውሮፕላኑ ድብደባ በተጨማሪ፡ የአረብና የሱማሌ የጦር ቡድኖች፡ የባንዳ ቡድን፡ አንድ ባታሊዮን የጣሊያን እግረኛ፡ የታንክ ቡድን ወደ ቆራሄ በግስጋሴ ላይ ነበር።

ጥቅምት 25 ቀን 1928 ዓ.ም. ዕለት ግራዝማች አፈወርቅ ቁስላቸውን ስላላስታመሙት ቁስሉ እየጠና አካላቸው እየላለ ሄዶ የጠላትን አውሮፕላን

ከሚያሸብሩበት ኦርጊኒኖቸው ላይ ወደቁ ። የኦርጊኒኖ ድምፅ እንዳቆመ አፈወርቅ መሞታቸው በሠራዊታቸውና በነዋሪው ሕዝብ ዘንድ ታወቀ ብሎ በሥፍራው የነበሩት ስቲር የተባሉት ጋዜጠኛ የምሥክር ቃላቸውን ሰጥተዋል።

ጀግናው በተወለዱ በ30 ዓመታቸው አረፉ።ጠላትም እፎይታ አገኘ። ወታደሮቻቸውም እምባ በእምባ ተራጭተው ቀበሯቸው።

ግራዝማች አፈወርቅ መስዋዕት በሆኑ በ14ኛው ቀን ከግርማዊ ቀዳማዊ ኅይለ ሥላሴ የደጃዝማችነት መዕረግ ተሰጧቸው። ለዚህም ክብር የበቁ የመጀመሪያው ጀግና ኢትዮጵያዊ ነበሩ።

ጣሊያኖች በኢትዮጵያ ላይ ያዘመቱት የጦር አውሮፕላኖች ብዛት 300 እንደሚደርስ ተዘግቧል። 396 ቶን ፈንጂዎች እንዳርከፈክፉም ይገመታል።

በደቡብ ምሥራቅ በኩል በኢትዮጵያ ላይ ለዘመተው የጠላት ጦር እንዲመክቱ ሦስት የጦር አለቆች ተሰይመው ነበር። ሦስቱንም አጠቃሎ የሚያዝና የሚያስተባብር የበላይ የሆነ ሳይኖራቸው ሦስቱም እራሳቸውን ችለው የበላይ አዛዥ ሆነው ነበር የዘመቱት። እነሱም፤

- 1. ራስ ደስታ ዳምጠው
- 2. ደጃዝማች ነሲቡ ዛማኑኤል
- 3. ደጃዝማች በየነ መርዕድ ነበሩ።

ስለሆነም በአንድ ዕቅድና በአንድ አዛዥ ሥር አለመዝመታቸው ለጠላት ምቹ አጋጣሚን ፈጥረውለት እንደነበር ጥርጥር የለውም። ጀግናው የኢትዮጵያ ጦር እጅግ በአረጀ የጦር መሣሪያ በመጠቀም ከጣሊያን አገር በመርከብ ተጭኖ ከመጣው ሠራዊት ውስጥ ወደ 10,000 የሚጠጋው የጣሊያን የጦር ሀይል አባሎች ተደምስሰዋል ተብሎ ተግምቱዋል።

ራስ ሙሉጌታ በጊዜው የጦር ሚኒስትር እንደመሆናቸው መጠን ከሌሎች የጦር ክፍሎች ጋር የሚገናኙበት ሬዲዮ እንኳን እንዳልነበራቸው ተዘግቧል።

የኢትዮጵያ ጦር የወራሪውን የጣሊያን ጦር ለብዙ ጊዜ መክቶ ይይዛል ተብሎ ሲጠበቅ በ7 ወሩ ድል ሆነ። ጄኔራል ባዶሊዎ የኢትዮጵያዊያንን አልበገር ባይነትና የተፈጥሮ ጀግንነትን ሳይክድ መስክሮዋል። ለኢትዮጵያ ጦር መሸነፍ ዋናው ምክንያት ነው ብሎ ቃሉን የሰጠው የጦር አዝማቾቹ ዘመናዊ የጦር ውጊያ አመራር ችሎታ ስለጎደላቸው ነበር ብሏል። ይህ ትልቁ ችግር ቢሆንም ዘመናዊ መሣሪያ አለመታጠቁ ከዋና ጉድለቶቹ አንዱ ለመሆኑ ሁሉም የሚስማማበት ነው። የኢትዮጵያ ጦር በሰሜንም ሆነ በደቡብ ያለው ሠራዊት ተበታትኖ የሠፈረና በመገናኛ መስመር የማይገናኝ ከመሆኑም በላይ ጠቅላይ እዝ የሌለው ነበር። ሽንፈት ሲገጥመውና ማፈገፈግ ሲኖርበት ተጠባባቂ ጦር የሌለው ነበር።

የጣሊያኑ ጦር አዛዥ ጄኔራል ባዶሊዎ ጦሩን ይዞ ማክሰኞ ሚያዝያ 27 ቀን 1928 ዓ ም አዲስ አበባ ገባ። ሙሶሊኒም ምኞት ስልተሳካለት በይፋ ፈነጠዘ። ሕይወታቸውን መስዋዕት ላደረጉ አርበኞቻችን ክብርና ሞገስ ይድረሳቸውና ፍልሚያው ከቀን ወደ ቀን እየጨመረ ሄዶ የግራዝማች አፈወርቅንና የልሎቹንም ፈር ቀዳጅ አረበኞች ተክተለው ለአምስት ዓመታት በዱር በገደሉ የአርበኞች ትግል ተካሂዶ በጠላታችን ላይ ድልን ለመጎናጸፍ ቻልን።

እንደ ጀግናው ደጃዝማች አፈወርቅ ወልደ ሰማያት ያሉ ግምባር ቀደም አርበኞች ምሥጋና ይግባቸውና በዚያ በጎልማሳ እድሜያቸው ለአገራቸው ሕይወታቸውን መስዋዕት ያደረጉ የቁርጥ ቀን የኢትዮጵያ ልጆችን በመከተል በሺ የሚቆጠሩ አርበኞች ተፈጥረው በመዋጋታቸው የነፃነታችን ችቦ እንድንገና በመላ ኢትዮጵያ ቦግ ብሎ ሊያበራ ችሉዋል ።

ደጃዝማች አፈወርቅ ያን አነስተኛ ሠራዊት ይዘው ዘመኑ ባለፈበት መሣሪያ ተጠቅመው እመክታለሁ ማለታቸው ለአገር ያላቸውን ወደር የሌለው ፍቅር በማንፀባረቅ መስዋዕት ሆኖ ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፍ ገድል ዘርግቶ እንደማለፍ የሚቆጠር ነው ።

በቆራጥ የአመራር ብቃታቸውና የከፈሉትን መስዋዕትነት በመገንዘብ በጂጂጋ በግርማዊ ቀዳማዊ ሀይለሥላሴ መልካም ፈቃድና ትእዛዝ አንድ ትምህርት ቤትና አንድ ሆስፒታል በደጃዝማች አፈወርቅ ስም እንዲሰየምና በቆራሄ ላይ ደግሞ ምስላቸውን በያዘ ቅርፅ ሃውልት ተሠርቶ ንጉሰ ነገሥቱ በተገኙበት እንዲመረቅ ተደርጓል።

ከዚህም በተጨማሪ በወታደራዊው “ደርግ” ዘመነ መንግስት በጂጂጋ ከተማ ሀውልት እንዲቆምላቸው ተደርጓል።

ቆራሄ የነበረው ሀውልታቸው በፀረ ህዝብና በፀረ እንድነት ሀይሎች መፍረስ በወቅቱ ለነፃነትና ለአገር ክብረ ተቆርቋሪ የሆነውን የኢትዮጵያን ህዝብ እጅግ እንዳስቆጣው የቅርብ ጊዜ ትዝታችን ነው። የአገር ወዳዱ ሰላማዊ ህዝብ ትግል ይህን አሳፋሪ ድርጊት በትግሉ ግዜውን ጠብቆ ያስተካክለዋል ብለን ተስፋ እናደርጋለን።

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በኦጋዴን የደጃዝማች አፈወርቅን የመቃብር ሀውልት ሲመርቁ

ዋቢ መጽሐፎች

1. የኢትዮጵያ ታሪክ
 1. 1 ከዐጄ ንብሉ ድግል እስከ ዐጄ ቴዎድሮስ
 1. 2 ከዐጄ ቴዎድሮስ እስከ ዐጄ ሀይለ ሥላሴ
ከተክለ ጻዲቅ መኩሪያ
2. Cesar in Abyssinia, ከ G.L. Steer
3. የኢትዮጵያ አስተዳደርና ፖለቲካዊ ሂደት
ከዮሐንስ መሸሻ
4. ቀሪን ገረመው፡ ከታደሰ ዘወልዴ
5. Empress Taytu and Menelik II
ከChriss Prouty
6. The Campaign of Adwoa and the rise of Menelik II
ከBerkeley G. F. H.
7. Abyssinia and Italy- An examination of the cause of the
war
Burns E.
8. የኢትዮጵያና የጣሊያን ጦርነት፡ከጳውሎስ ኞኞ
9. የኢትዮጵያ አንድነትና እና ኢጣሊያ፡ ከዶክተር ተወልደ ትኩአ
10. የታሪክ ማስታወሻ፡ከደጃዝማች ከበደ ተሳማ
11. Ethiopia at Bay, ከጆን ስፔንሰር (John Spencer)